

18. február 2008

Fenomén agflácia, verzus čo spôsobuje rast cien potravín?

Prípravili: Juraj Franek, Marek Kulka

*Prepojenie agrosektora
s energetickým sektorom*

V druhej polovici roka 2007, po relatívne stabilnom období na finančných trhoch so slušnými ziskami z akcií, nízkymi úrokovými sadzbami, lacnými úvermi a dobrými makroekonomickými výsledkami, sa situácia v cenovej oblasti značne destabilizovala. Mnohé ekonomické a finančné ukazovatele sa po neustálom zvyšovaní cien ropy a vypuknutí hypotekárnej krízy v USA zhoršili. Nevyhol sa tomu ani agrosektor a dnes sme svedkami značne prudkého rastu cien potravín, tak na Slovensku, ako aj vo svete. Globálne je možné pozorovať prepájanie potravinárstva s energetikou a postupné prispôbovanie potravinárstva k vývoju cien na trhu s ropou. V odborných kruhoch sa o tomto probléme veľa diskutuje a označili ho ako agflácia (slovo vzniklo spojením slov agriculture a inflation).

Za prudkým celosvetovým nárastom cien potravín v posledných mesiacoch stoja najmä štyri hlavné faktory: etanolový program vo viacerých krajinách, rast dopytu v Číne a Indii, slabšia ako očakávaná úroda a pokles svetových zásob potravín.

*Etanolový program USA je
najviac zodpovedný za
rast cien potravín*

Ad 1 – najdôležitejším faktorom, ktorý môže za dramatický nárast cien potravín v roku 2007, je etanolový program vo viacerých krajinách, najmä v USA. Etanol sa používa ako čisté palivo alebo sa primiešava do benzínu a na jeho výrobu sa ako vhodné suroviny dajú využiť viaceré rastliny, napr. obilie, zemiaky, kukurica, cukrová trstina, cukrová repa, ovocie a iné plodiny. Cieľom podpory používania etanolu ako alternatívneho paliva bola vo svete snaha o zníženie závislosti od ropy a ropných produktov, podpora poľnohospodárstva a ekológie. V súčasnosti sa však prejavuje aj negatívna stránka tohto procesu.

Nárast využívania etanolu ako paliva výrazne zvýšil dopyt po poľnohospodárskych komoditách vhodných na jeho prípravu. Nárast dopytu pri nezmenenej rozlohe poľnohospodárskej pôdy sa musel premietnuť do rastu cien. V roku 2007 sa na výrobu etanolu v USA použilo 6 násobne viac kukurice ako tomu bolo v roku 2000. Cenový nárast bolo možné badať najskôr na cenách kukurice vplyvom rastúceho dopytu a postupne aj iných poľnohospodárskych plodín, pretože pestovatelia vycítili šancu, ktorú im ponúka etanolový program a vo väčšej miere začali pestovať kukuricu, čo znížilo ponúkané množstvo ostatných plodín.

*Rastúca Čína a India
spotrebúva stále viac
potravín*

Ad 2 – ďalším veľmi významným faktorom rastu cien poľnohospodárskych komodít je rastúci dopyt ázijských krajín (hlavne Číny a Indie), a to jednak vplyvom rastu obyvateľstva, ale hlavne rastom bohatstva. Veľký počet ľudí v týchto krajinách sa v dôsledku prudkého ekonomického rozvoja v posledných rokoch prehupol do tzv. strednej triedy a môžu si dovoliť meniť svoj životný štýl, vrátane stravovacích návykov. Spotreba mäsa v Číne (1,306 mld. obyvateľov) stúpila za posledných 20 rokov v priemere na osobu z 20 kg až na 50 kg ročne. Konzumácia mäsa v porovnaní s konzumáciou chleba predstavuje zásadný problém pre ceny potravín, keďže na transformáciu energie do podoby 1 kg mäsa sú potrebné 3 kg obilnín, čím vzniká multiplikovaný efekt. Vysoký nárast spotreby obilnín, nevyhnutný na pokrytie rastu chovu dobytka, takisto vyústil do nárastu cien potravín. Čína doslova vysáva európsky trh s potravinami, ako aj so stavebným materiálom.

*Slabšia než očakávaná
úroda*

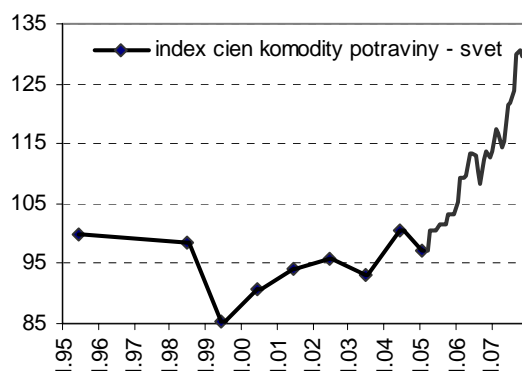
Ad 3 – tretím dôležitým faktorom rastu cien potravín v roku 2007 bola nižšia ako očakávaná svetová úroda. Podľa predbežných odhadov sa celosvetovo urodilo 1,66 mld. ton obilia, čo je síce o 89 mil. viac ako v roku 2006, očakávania však boli ešte vyššie. Najväčší prepád úrody oproti očakávaniam bol zrejme v Austrálii vplyvom enormného sucha.

Pokles zásob potravín

Ad 4 – s rastúcim dopytom a nižšou ako očakávanou úrodou súvisí celosvetový pokles zásob poľnohospodárskych plodín, čo takisto prispelo k nárastu cien.

Všetky uvedené faktory mali vplyv na nárast cien potravín, líšia sa však v intenzite a v dĺžke doterajšieho a budúceho pôsobenia na ceny. Sucho v Austrálii a znížená úroda na niektorých iných miestach môže byť považovaná za dočasný faktor, ktorý by v budúcnosti mohol prispieť k poklesu cien. Nárast dopytu v Ázii a nahrádzanie benzínu etanolom však hovoria o niečom inom. Rast dopytu je už dlhodobější faktor, ktorý bude pretrvávať aj naďalej, hoci zrejme miernejším tempom. Faktorom, ktorý rozvíril ceny potravín práve v roku 2007, bol prudký nárast používania etanolu v USA. Bez etanolového programu by nárast cien nebol ani zďaleka taký dramatický.

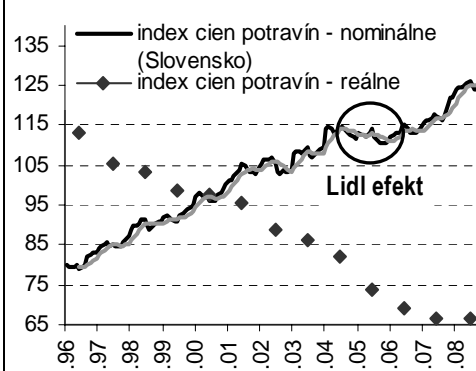
Index cien potravinárskych komodít na svetových trhoch (1995 = 100)

Poznámka: rok 1995 – 2004 ročné údaje, 2005 – 2007 mesačné údaje

Zdroj: MMF

Index cien potravín na Slovensku (dec 2000 = 100)

Poznámka: sivou čiarou je vyznačený sezónne upravený index; rok 2008 prognóza

Zdroj: MF SR

Index cien potravín (MMF) rastie od roku 2006 dynamickým tempom

Na Slovensku je vývoj z historického hľadiska štandardný

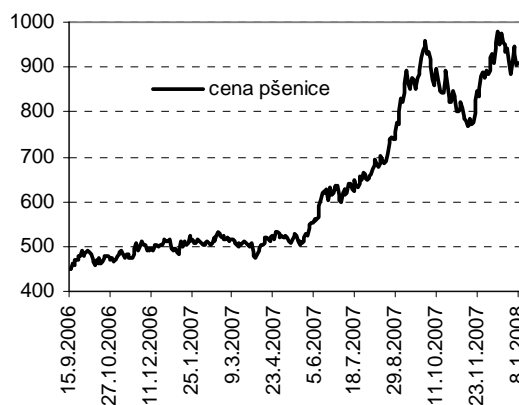
Občania si môžu za svoj príjem kúpiť stále viac potravín

Index cien potravinárskych komodít, ktorý zverejňuje MMF, znázorňuje vývoj cien hlavných potravinárskych komodít, ako je pšenica, kukurica, bravčové a hovädzie mäso, mlieko, sója, kakao, káva, cukor a pod. (index vylučuje nápoje). Na začiatku roka 2005 sa nominálne ceny týchto komodít stále držali na úrovni roka 1995. Až na jar v roku 2005 začali ceny týchto komodít rásť, no a najvýraznejšie tempo sa prejavilo v priebehu roka 2007 (v novembri až 135,5).

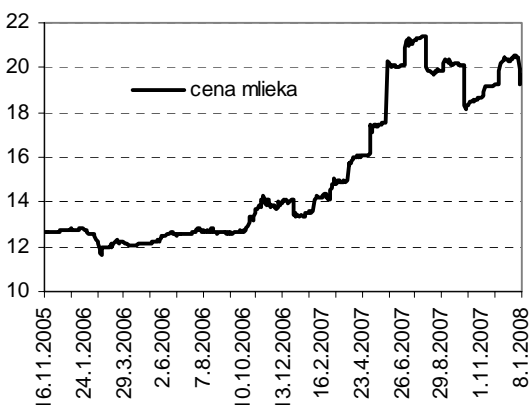
Na porovnanie, vývoj cien potravín na Slovensku bol viac-menej vyrovnaný. S výnimkou jedného obdobia prevládalo permanentné zvyšovanie cien potravín. Iba agresívny nástup diskontného reťazca ku koncu roka 2004 spôsobil cenovú vojnu obchodníkov a zrejme „zdržal“ napredovanie cenového vývoja. Z grafu je možné tiež vyčítať, že strmší nárast od septembra 2007 je spôsobený práve faktormi uvedenými v tomto komentári. Podobná rýchlosť stúpania cien potravín bola ešte zaznamenaná od polovice roka 2000 do polovice roka 2001. V tomto období však bola spôsobená tzv. balíčkom ekonomických opatrení, ktoré pôsobili na potraviny cez drahšie energie. V indexe je zahrnuté aj postupné zvyšovanie DPH na potraviny zo 6% na 10% a neskôr na dnešných 19%.

Reálny index cien potravín znázorňuje, či po zohľadnení rastu nominálnych miezd si môže občan s priemernou mzdou dovoliť kúpiť väčšie alebo menšie množstvo potravín. Klesajúci trend bodov na grafe znamená, že potraviny sú pre občana v porovnaní s jeho nominálnym príjmom stále lacnejšie. Za povšimnutie ešte stojí, že medzi rokmi 2007 a 2008, keď sa ceny potravín razantne zvýšili, nedošlo k negatívnemu posunu reálneho indexu cien potravín, t.j., že priemerný občan si môže kúpiť za svoju mzdu rovnaké množstvo potravín ako rok predtým.

**Vývoj cien pšenice na burze Chicago Board of Trade
(US centy/bušel; 1 bušel = 27,216 kg)**

**Vývoj cien mlieka na burze Chicago Mercantile Exchange
(USD/100 libier; 1 libra = 0,454 kg)**

Poznámka: graf tvoria historické dáta 3-mesačných futures

Zdroj: CBOT

Zdroj: CME

Ceny potravín zostanú aj v roku 2008 vysoké

Z hľadiska budúceho výhľadu je možné očakávať kulmináciu cien potravinárskych komodít v prvej polovici roka 2008. Vychádzame z cien futures na komoditných trhoch.

Futures ceny pšenice

Termín dodávky	Mar 08	Máj 08	Júl 08	Sep 08	Dec 08	Mar 09	Máj 09	Júl 09	Dec 09	Júl 10
Cena	911,5	925,3	839,5	843,8	857,5	867	863	829	832	830

Zdroj: CBOT

Zníženie cien samotných potravín je veľmi nepravdepodobné, naopak snaha o zvýšenie produkcie biopalív udrží vysoké ceny potravín prinajmenšom v strednodobom horizonte, aj keď v EÚ sa už začínajú objavovať názory, poukazujúce aj na negatíva spojené s etanolovým programom. IFP po roku 2008 zostáva v oblasti potravín mierne skeptický, a preto zachováva rast cien zhruba na úrovni priemerného rastu ostatných spotrebiteľských cien.